

AVM 289

**Női önkéntesek: az egyenlőség felé
Török-magyar összehasonlítás**

**Female volunteers: on the way of equality
Comparison of Turkey and Hungary**

Kézirat lezárása: 2011. november 13.

TARTALOM

1	Bevezető	3
2	Önkéntesség, társadalmi tőke, civil társadalom.....	5
2.1	Az önkéntesség fogalma.....	5
2.2	A civil társadalom alapértékei, szemléletmódja.....	6
3	Társadalmi háttér és női egyenjogúsági törekvések Törökországban	7
3.1	Civil társadalom Törökországban	7
3.2	„Türkiye’de kadın olmak” – Nőnek lenni Törökországban	10
4	A nők helyzetének és civil társadalmi szerepének alakulása Magyarországon.....	14
4.1	Nőmozgalmak és egyenjogúsági törekvések Magyarországon.....	14
4.2	Női részvétel a civil társadalomban	16
4.3	Női részvétel a rendszerváltás utáni civil társadalomban.....	16
5	Az önkéntesség nőkre gyakorolt hatásai – az interjúk alapján	17
5.1	Motivációk	20
5.2	Önkéntesként végzett feladatok	22
5.3	A nemek közti egyenlőség és az önkéntességben szerzett tapasztalatok összehasonlítása	25
5.4	Az önkéntesség hatása az interjúalanyok életére	30
5.5	Hasonlóságok és különbségek.....	33
6	Összefoglalás	34
7	Felhasznált irodalom.....	35
8	Mellékletek	I

1 BEVEZETŐ

A modern és demokratikus berendezkedésű államokban elviekben már nem kérdés többé, hogy a nők és a férfiak egyenrangúak, egyenjogúak. Azonban a gyakorlatban adódnak egyenlőtlenségek, és erre csupán egy példa a férfiak és nők fizetése közti különbség. Dolgozatomban egy olyan lehetőséget kutatok, amely segítheti, hogy a nők könnyebben érvényesüljenek a munkaerőpiacon és akár az életük más színterein is, ugyanakkor maguk is fellépjenek saját jogaik érvényesítéséért. Ez az önkéntes munka, például a nemzetközi önkéntes programokban való részvétel, melynek során a nők kiléphetnek hagyományos szerepköreikből, és egyenrangú félként, sokszor egyenesen irányítóként fontos, az énképüket, önértékelésüket javító társadalmi tapasztalatokra tehetnek szert.

A témaválasztás és a dolgozat megírásának motivációja elsősorban saját tapasztalataimból és a civil szférában megismert ismerőseim elbeszéléseiből táplálkozik. Itt láttam először példát arra, hogy aktív, felelős állampolgárként az egyén képes hozzájárulni társadalmi problémák megoldásához. Fiatalként pedig különösen fontosnak tartom, hogy kezdeményezéseimmel én is alakítsam a szűkebb és tágabb környezetemet.

Több mint három éve kerültem először kapcsolatba a civil szférával, és azt tapasztaltam, hogy ez egy fontos fejlődési-tanulási terep mindazoknak, akik aktív civilként, önkéntessé válnak. Az egyén életére nagy hatással van az, hogy önkéntes tevékenységet folytat. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy érdemes e jelenség mélyére nézni, és felhívni mások figyelmét is arra, hogyan formálja az önkéntes tevékenység a résztvevők életét, személyiségét. Azt gondolom, hogy a nők személyiségére különösen pozitív hatást gyakorol, ha lehetőségük van megélni azt, hogy egyenlő bánásmódban részesülnek, egyenlő felelősséget kapnak a férfiakkal, és ez saját egyenjogú helyzetük kivívásában magabiztosságot adhat. Ennek bizonyítását kísérem meg a dolgozatban.

Az önkéntesség a jelenkori, modern társadalmakban fontos jelenség. Ezt – többek között – azt is mutatja, hogy az ENSZ 2001-et az Önkéntesség Nemzetközi Évének (World Volunteer Web), az Európai Unió 2011-et az Önkéntesség Európai Évének (Önkéntesség Európai Éve 2011) nyilvánította. Tehát nemzetközi és európai uniós szinten is aktuális témával foglalkozik a dolgozat.

A török-magyar összehasonlítás elvégzése azért tűnik ígéretesnek, mert rámutathat, hogy két különböző kultúrában hogyan működik az önkéntesség, milyen különbségek vannak a nők helyzetében, és hogyan hat az életükre ez a tevékenység. Isztambuli tanulmányaim során volt alkalmam az ottani civil szférával és önkéntesekkel megismerkedni, ez alkalmat adott arra, hogy belülről megismerhessem Törökországot, és dolgozatomban valós képet közvetíthessek róla.

Hipotézisem szerint az önkéntes tevékenységük során a fiatal nők megtapasztalhatják a nemek közötti egyenlő bánásmódot, élő példákat, szerepmodelleket láthatnak női vezetőkre, fejleszthetik saját személyes készségeiket, és nem utolsósorban azonosíthatják és tudatosíthatják az életükben jelentkező egyenlőtlenségeket és társadalmuk sajátosságait. Ezzel a civil szférához magától értetődően hozzátartozó tudással felvértezve hatékonyabban léphetnek fel saját életükben és a környezetükben a női egyenjogúság gyakorlati megvalósulásáért.

A hipotézisem igazolását részben a vonatkozó szakirodalom feldolgozására, részben az általam végzett interjúk kutatás eredményeire alapozva kísérem meg. Az interjúalanyok olyan fiatal, magyar és török nők voltak, akik részt vettek külföldi vagy hazai önkéntes programokban. Törökországban és Magyarországon egyaránt 8 interjút készítettem. A megkérdezettek legfontosabb jellemzőit a mellékelt táblázatok tartalmazzák országonként. Az interjúk eredményeit az 5. fejezetben mutatom be. Ezt megelőzően ismertetem az önkéntesség fogalmát, a magyarországi és a törökországi civil szférát, valamint a nők helyzetét az adott országon belül.

2 ÖNKÉNTESSEG, TÁRSADALMI TŐKE, CIVIL TÁRSADALOM

Az önkéntesség és a civil társadalmi szerveződések a társadalmi tőke fontos részét alkotják. A társadalmi tőke a társadalom tagjainak együttműködése során teremődik, formális vagy informális keretek között, köz- vagy magánszükségletek kielégítése során (Putnam-Leonardi-Nanetti [1993] 163. o.).

2.1 Az önkéntesség fogalma

Napjainkra az önkéntesség bekerült a közgondolkodásba Magyarországon is, és a törvényi szabályozása is elkészült a 2005. évi LXXXVIII. Törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről nevű jogszabály formájában: „Az Országgyűlés elismeri a társadalom tagjainak szolidaritásán alapuló, az állampolgárok öntevékenységet kifejező, a személyeknek és közösségeiknek más vagy mások javára ellenszolgáltatás nélkül végzett önkéntes tevékenységét.”

Az önkéntes tevékenység nagyon sokféle lehet, de három alapvető tulajdonsággal mégis jellemezhető (Czike-Kuti [2006]: 24. o.):

- nem anyagi ellenszolgáltatásért végzik,
- önkéntes jellegű, az egyén szabad akaratából végzi,
- más személy vagy a köz javára irányul.

A tevékenység keretei szerint elkülöníthetünk informális (nem szervezethez kapcsolódó) és formális önkéntes tevékenységet, amely valamilyen szervezet keretei között történik.

Az önkéntesség a társadalom széles rétegeit érintheti. Például a pályakezdő fiatalok szempontjából előnyös, ha első szakmai tapasztalataikat ilyen segítő környezetben szerzik meg, segítheti a nők munkaerőpiacra való be- és visszakérését, a tartós munkanélküliség során és nyugdíjas korban segítheti a tevékeny életmód fenntartását. A profitorientált szervezetek alkalmazottaira is kedvezően hathat az önkéntes tevékenység, növelheti a munkakedvüket, módot adhat kreativitásuk megélésére, illetve a vállalat megítélését szintén javítja, ha dolgozói körében önkéntes munkát szervez (Czike – Bartal [2004] 4-7. o.).

Az önkéntesek motivációi alapján két típusú önkéntes tevékenységet különböztethetünk meg, melyek a következők:

– Az önkéntesség korai vagy hagyományos formája, amely az USA-ban, Nyugat- és Kelet-Európában a városiasodással és a polgárosodással kapott egyre nagyobb szerepet, leginkább jótékonykodáson alapul, és gyakran párosul adományozással. Ez az önkéntesség a hagyományos társadalmi értékek mentén alakult ki, amelyekbe beletartozik a szegényekről való gondoskodás, a humanitárius társadalmi szerepvállalás, a szolidaritás.

– Az új típusú önkéntességben a tudásalapú társadalomra jellemző értékek és az ezekhez kapcsolódó tevékenységek állnak a középpontban, nevezetesen a szaktudás, gyakorlati tapasztalat megszerzése, kapcsolatépítés, az élethosszig tartó tanulás elvárásának való megfelelés.

Ezek a típusok egymást kiegészítve, egymás mellett léteznek, és egy személy akár mindkettőben is aktív lehet élete során (Czike-Kuti [2006]: 27. o.).

2.2 A civil társadalom alapértékei, szemléletmódja

A civil szervezetek működése terepet ad az alapvető emberi jogok érvényesítéséhez, megvalósításához. Ha a civil társadalom képes ellátni ezt a feladatot, akkor a dolgozat szempontjából fontos női egyenjogúság kérdésében is felléphet, hiszen segít felmérni az esetleges egyenlőtlenséget a férfiak és a nők társadalmi helyzete között, ennek megoldására ösztönzi az embereket, kialakíthat egy női identitástudatot, és megfelelő szervezetei alternatív megoldást dolgozhatnak ki. A civil szervezetek jelentős szerepet töltenek be az emberi jogok védelmében nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Képesek nyilvánosságot teremteni a visszaélések bemutatására, a hasonló cselekmények megelőzése érdekében, tanácsot adnak a hozzájuk fordulóknak, és képviselik a sérelmet elszenvedetteket (Kondorosi [1998] 133. o.).

A dolgozat témája szempontjából a török és magyar nőmozgalmak, női témákban fellépő szervezetek lesznek fontosak, ezek bemutatását a későbbiekben elvégzem.

Az önkéntességről és a civil szféráról adott általános kép után az alábbiakban ismertetem a két országot, az ottani civil világ jellemzőit, a nők helyzetét és a civil szférában elfoglalt helyüket. Ebből kiderül, hogy melyik országban milyen lehetőségei vannak a nőknek a nyilvános fellépésre, jogaik, érdekeit képviselőre, szembe kell-e nézniük nehézségekkel ezek során, és ha igen, akkor mikkel.

3 TÁRSADALMI HÁTTÉR ÉS NŐI EGYENJOGÚSÁGI TÖREKVÉSEK TÖRÖKORSZÁGBAN

Törökország földrajzi helyzete pontosan tükrözi kulturális helyzetét: Európa és Ázsia határán fekszik, és a Boszporusz-híd a jelképe a két kontinens közti átjárásnak.

Törökországot alapvetően jellemzi a kettősség, legyen szó vallásról, politikáról, kultúráról. Az Oszmán Birodalom I. világháború utáni felbomlása, és Mustafa Kemal Atatürk színrelépése a mai, modern Törökország kialakulásához vezetett, amelyben egyszerre van jelen a jelenkori, fogyasztói társadalom és a tradicionális szemlélet.

A lakosság 99,8%-a muszlimnak vallja magát, tehát egy vallásilag homogén társadalomról beszélhetünk (Bikmen – Meydanoğlu [2006]: 36. o.).

Az ország a tágabb értelemben vett Közel-Kelethez tartozik, és az állam berendezkedése liberális demokráciaként jellemezhető, ám hogy valóban liberális-e, azzal kapcsolatban kritikák is megfogalmazódtak. A második világháború után kezdődött a demokratizálódás folyamata. Mára rendszeres választásokon érvényesülnek az állampolgárok politikai és polgári szabadságjogai. Az ország politikai berendezkedése szekuláris, amely egyedülálló a Közel-Kelet országai között, ezért példát is nyújthat a többi államnak a demokratizálódás útján (Csicsmann [2008]: 14. o., 76. o., 84-85. o.).

Törökország 1945 óta tagja az ENSZ-nek, 1949 óta az Európa Tanácsnak, és 2005 óta folytat tárgyalásokat az EU-hoz történő csatlakozásról.

3.1 Civil társadalom Törökországban

A törökországi Harmadik Szektor Alapítvány és a CIVICUS, amely egy nemzetközi civil szövetség, egy több országot érintő felmérésben (Civil Society Index) a török civil társadalom vizsgálatát is elvégezte 2006-ban. E kutatásból kiderül, hogy a civil társadalom története lehet hosszú vagy rövid aszerint, hogy hogyan definiáljuk magát a fogalmat. Ha pusztán annyit értünk rajta, hogy „az állami szektoron kívüli szerveződések világa”, akkor ennek története már a késői Oszmán Birodalomban elkezdődik, az 1850-es évektől. Ekkortól kezdve már alapítottak olyan intézményeket, amelyek társadalmi szolidaritáson alapuló jótékonyági tevékenységüket a politikai színtértől függetlenül végezték.

Azonban ha a civil társadalmat - a fenti meghatározástól eltérően - a közösségi részvétel és a demokratizálódás önkéntességen alapuló színtérének tekintjük, akkor jóval

rövidebb történettel számolhatunk. Ez a fajta felfogás csak az 1980-as évektől érvényesült az országban. Azelőtt ugyanis az állam volt a fő és legerősebb szereplő a politikai, gazdasági és kulturális színtereken, és felülről jövő modernizációt hajtott végre 1923 után (Bikmen – Meydanoğlu [2006]: 37. o.).

Ersin Kalaycıoğlu [2002] szoros összefüggést lát a törökországi civil társadalom kialakulása és a második világháború után gyors demokratizálódás és szociális mobilizálódás között. A városiasodás tűnik e folyamatok legfontosabb eredményének. Az ipar növekedése, a magánszektor és kereskedelem felvirágzása az ötvenes évek kapitalista gazdaságában beindították a gyors társadalmi mobilizációt. Bár a folyamat lelassult a késői kilencvenes évekre, a társadalmi mozgások még mindig erőteljesen folytatódnak. A demokratizálódás szintén kikövezte az utat a szociális és politikai szerveződések, illetve a politikai pártok számára. Így lehetővé vált a magánszemélyek számára, hogy az ötvenes évektől civil és politikai kezdeményezéseket, egyesületeket hozzanak létre, hogy közös ügyekben együtt lépjenek fel a hozzájuk hasonlóan gondolkodó egyénekkkel. A civil társadalom a politikai rendszer demokratizálásának motivációja jegyében indult el a fejlődés útján.

A demokratizálódás annál is inkább szükséges, mert Törökországban egyfajta államközpontú szemlélet érhető tetten, melyet a szerző etatizmusként határoz meg. Ennek legfőbb jellemzői a közösség elsőbbsége az egyénnel szemben, az egység a különbözőséggel szemben, a kollektivismus.

A demokratizálódási folyamat előrehaladására utal, hogy a második világháború óta a civil szervezetek száma folyamatosan növekszik. 1938-ban mindössze 205 bejegyzett önkéntes szervezet volt Törökországban. 1950-re ez a szám elérte a 2011-et, majd a következő évtizedben a 11 ezret. 1981-re már közel 54 ezer ilyen szervezet létezett hivatalos formában. (Kalaycıoğlu [2002]: 247-272. o.)

Ekkortól kezdve a szabadpiac-alapú gazdasági felfogás, a globalizáció, a politikai és kulturális konfliktusok mind a civil szféra fejlődéséhez vezettek, és terjedni kezdett a liberális diskurzus az egyéni szabadságjogokról. Minőségi és mennyiségi változások kezdődtek a civil társadalomban (Bikmen – Meydanoğlu [2006]: 37. o.).

A kilencvenes évek közepére 112 ezerre nőtt a szervezetek száma. Elsősorban a nagyvárosi (Isztambul, Ankara, Izmir) területekre jellemző a szervezetek koncentrációja. (Kalaycıoğlu [2002]: 247-272. o.). Az 1999-es tragikus földrengések Marmarában, Isztambulhoz közel is mobilizálták az önkénteseket és a szervezeteket,

valamint növelték a társadalom érdeklődését és bizalmát ezek iránt (Bikmen – Meydanoğlu [2006]: 37. o.).

Ugyanakkor a civil szférában való részvétel aránya viszonylag alacsony, körülbelül a lakosság 7-8 %-ára tehető. A lelkesedés hiánya részlegesen a bizalmatlansággal mélyen átitatott kultúrával magyarázható. A közvélemény-kutatások egymás után azt jelzik, hogy a felnőtt korú lakosság 90 %-ra nem tartja megbízhatónak embertársait¹. A török kultúra a véleményeltéréseket is kevésbé képes elfogadni. A kutatások azt jelzik, hogy a legtöbb török válaszadó nem tolerálja, ha a szomszédja a többségtől eltérő életstílust folytat.

Az aktív részvétel tehát hiánycikk Törökországban. Ennek következtében nagy számban vannak jelen az alacsony taglétszámú (gyakran a nyilvántartottnál is kevesebb aktív taggal dolgozó) szervezetek, amelyek a tömegek és a politikai elit figyelméért versengenek. A civil társadalom Törökországban erősen töredezett.

A kapcsolat az állam és a civil társadalom között kétágú: egyrésztől együttműködő, összefonódó, másrésztől konfrontációkkal teli. Különösen az érdekképviselők és a rend fenntartói között gyakoriak az ütközések. Az állam általában tolerálja, vagy akár bátorítja az egyesületek létrejöttét. Ha Törökországot a befogadás – kirekesztés és az aktivitás – passzivitás skálái alapján jellemezzük, akkor az ország a kirekesztő – passzív államok kategóriájába sorolható. Ez a civil társadalom szempontjából azt jelenti, hogy a hátrányos helyzetű csoportokat kirekesztik az államhatalom hivatalos területeiről, ugyanakkor nem támadják, de nem is támogatják a civil közösséget (Kalaycıoğlu [2002]: 247-272. o.).

A már említett CIVICUS-kutatás még tovább árnyalja ezt a képet. A szűk keresztmetszetű civil részvétel párosul a szervezetek elégtelen szakmai és forrástőkjével, valamint fejletlen kapcsolatokkal a szervezetek között. A civil társadalom kénytelen olyan tágabb környezetben működni Törökországban, amelyre jellemző a törvények be nem tartása, a korrupció és az erősen központosított államhatalom, valamint a gyenge kapcsolat az állam és a civil szféra között. Azonban a jelenlegi reformok a hatékonyabb jogi szabályozás és az emberi és szabadságjogok kiterjesztése felé mutatnak.

A török civil társadalom erősségévé vált a nemek közötti egyenlőség és környezeti fenntarthatóság támogatása (Bikmen – Meydanoğlu [2006]: 14. o.).

¹ Forrás: World Value Survey – Személyek közti bizalom.

<http://www.jdsurvey.net/jds/jdsurveyMaps.jsp?Idioma=I&SeccionTexto=0404&NOID=104> letöltve 2011. 09. 05

A következőkben a török nők egyenjogúsági törekvéseiről és eredményeiről szeretnék számot adni, mivel ezt szükségesnek tartom hogy megérthessük a helyzetük megértéséhez, és úgy érzem, hogy e folyamat ismeretében válik igazán nyilvánvalóvá, miért is fontos ezzel a kérdéssel foglalkozni. Uniós tagjelölt államként Törökországnak is el kell majd fogadnia az aquis-t, mivel ez az egyik feltétele a teljes jogú államként történő csatlakozásnak. Az Európai Unió „Alapvető Jogok Chartája” - amelyet a 2000-es nizzai csúcson írtak alá - 83. cikke kimondja a férfiak és nők közti egyenlőséget minden területen, valamint szövegében lehetőséget ad a nők (mint alulreprezentált nem) pozitív diszkriminációjára (Alapvető Jogok Chartája).

3.2 „Türkiye’de kadın olmak” – Nőnek lenni Törökországban

Törökország viszonylag korán, más európai országokat megelőzve elindult a nők egyenjogúságának megteremtésében. Ezek a törekvések már jóval a Török Köztársaság megszületése előtt megjelentek. Deniz Kandiyoti [1991] szerint a „nőkérdés” jelenlegi jellemzői a török nacionalizmus felemelkedésével, a második alkotmány időszakában (1908-19) alakultak ki és folytatódtak a kemalista köztársasági rezsimben is. Az oszmán-kori modernizáció kezdetei a Tanzimat, a török reformkor (1839-76) időszakára nyúlnak vissza, leszámítva a korábbi technikai és adminisztratív reformkísérleteket a katonai szférában. A birodalom hanyatlása, a két évszázad óta tartó katonai vereségek és területi veszteségek radikális és mindenre kiterjedő intézkedéseket kívántak. A Tanzimat bejelentésével az Oszmán Birodalom felvehette a versenyt Mohamed Ali egyiptomi modern hadseregével és elnyerhette a brit birodalom támogatását is.

Az ifjú oszmánok közül kerültek ki a női emancipáció legkorábbi szószólói, ők teremtték meg a későbbi reformok alapjait. Ezek a férfi reformerek a nők helyzetét határos eszköznek látták annak kifejezésére, hogy mennyire archaikusak és elfogadhatatlanok számukra a társadalmi hagyományok, szokások. A korabeli férfiak gyakran érezték magukat elidegenedve az oszmán-kori patriarchális rendszertől, amelyben az ő jogaikat is megnyirbálták, bár a nők nyilvánvalóbb áldozataik voltak a rendszernek. Így az emancipáció ügyét erkölcsi, érzelmi és civilizációs kérdéssé tették, míg ugyanekkor elmarasztalták a nyugati hatásra bekövetkezett erkölcsi hanyatlást az oszmán társadalomban. II. Abdulhamit szultán (1842–1918) harmincéves uralma a Tanzimat után a női mozgalmak szigorúbb ellenőrzését hozta magával, még a ruházat terén is.

1908-ban az Egység és Haladás Bizottsága (az alkotmányossághoz való visszatérésért harcoló ifjútörökök mozgalma) megdöntötte a szultánt, és ennek nyomán társadalmi és ideológiai nyugtalanság alakult ki. Ettől az időponttól számos női társaság, szervezet alakult, profiljukban széles választékával a jótékonyagnak és a női jogokért folytatott harcnak. Az aktivisták közül kiemelkedik a Női Jogok Védelmének Társasága, amely a nők hozzáférését kívánta biztosítani a fizetett szakmákhoz. Női lapokat (A Nő, Nők világa) is elkezdtek kiadni, amelyek aktívan részt vettek a közvélemény formálásában.

Az egyetemi oktatást 1914-ben nyitották meg a nők számára, akik így hozzáférhettek az üzleti, kereskedelmi tudáshoz is. A mobilitás igénye új helyet alakított ki számukra a gazdaságban.

A balkáni háborúban (1912-1913) a nők aktív szerepet töltöttek be a szociális segítségnyújtásban, például adományokat gyűjtöttek a háborús árváknak és részt vettek a sebesültek ápolásában. A Vörös Félhold Társaság női részlege a török nőknek nővérképzést nyújtott.

Az első világháború veszteségei a férfínépességet számottevően csökkentették, és ezzel fokozott igényt teremtettek a női munkaerő iránt. A női munkavállalás bővülése nem korlátozódott az úgynevezett fehér galléros munkákra (bankok, postahivatalok), hanem szélesebb körű mobilizációt hozott létre az anatóliai tartományokban. Az első világháború következtében egy 1915-ös törvény bevezette a kötelező foglalkoztatás egy formáját, így a nők foglalkoztatottsága is megugrott. Női önkéntes csoportok alakultak, hogy segítsék a hadsereg tevékenységét. Bár a körülmények fokozták a nők jelenlétét a munkaerőpiacon, érthető módon a jelenség ambivalens reakciókat váltott ki. A munkaidőben a nők elhagyhatták a kendőviselést, azonban előfordult, hogy a rendőrség hazaszállította a túl rövidnek ítélt szoknyába öltözött nőket. Ez az időszak tehát a nőkérdést illetően ellentmondásokkal teli volt.

Az 1917-es törvénykönyv a családról e tárgykörben az első írott jogforrás a muszlim világban. Ebben illegálisnak minősítették a konszenzus nélküli házasságot, és a válás folyamatát megnehezítették, beépítve a békéltetés eljárását.

A kemalizmus döntő akciói a női emancipációt illetően az iszlám kivétele a jogalkotásból és az állampolgárság új fogalmának megalkotása voltak, amely a nőket is magába foglalta, megszabva ezzel az átmenet irányát a monarchikus rendszerből a köztársasági rendszerbe. Ennek az új korszaknak a nőképe lett a múlttal való szakítás kifejezett jelképe. Ezt Atatürk is nagyban támogatta, például a felesége bevonásával a

közszereplésbe. Fogadott lányainak karrierje is ebbe az irányba mutatott. Közülük Afet Inan „*A török nő emancipációja*” címmel írt könyvet, amelyben a nők iszlám előtti helyzetét vizsgálja. Véleménye szerint az iszlám megjelenése visszaesést jelentett a nők pozíciójában. Szintén az egyenjogúság irányába tett lépésnek számított, amikor Sabiha Gökçen Törökország első női pilótája lett. Ezeknek a hatásoknak döntő szerepe volt a kor egész női generációjának szocializációjában. Ennek tagjai magukévá tették a kemalista üzenetet, és új identitásokat alakítottak ki (Kandiyoti [1991]: 22-41).

Yeşim Arat cikke [1994] szerint mutatom be az ezt követő időszakot, melyben két kemalista reform tette lehetővé a török nők helyzetének jelentős változását. Az első az 1926-ban, a svájci polgári törvénykönyv mintájára létrehozott polgári törvénykönyvben testesült meg, amely felváltotta az iszlám törvénykezést, a Sariját. A másik az általános választójog 1934-es bevezetése volt. Ezek nagy szerepet játszottak a nyugati mintákat követő modernizálódás folyamatában. Az általános választójognak köszönhetően már a nők is szavazhattak, és a férfiakéval azonos jogokat kaptak. Az új polgári és szociális jogoknak köszönhetően a nők egy része, főként a jómódú, városokban élő réteg, képezni kezdte magát és nyilvános szerepet vállalhatott. Az ő gyermekeik generációja még inkább részesülhetett ezekből a kedvező változásokból, és elkezdte kritikusan szemlélni a kemalista reformokat. Habár a nők ezeknek köszönhetően a jog előtt egyenlővé váltak a férfiakkal a válásban, az öröklésben vagy a gyermekek felügyeleti jogában, de a magánszférában alárendeltek maradtak. A nyolcvanas évek feminista mozgalmi a török társadalom patriarchális berendezkedését kezdték kritizálni. Szembefordultak a korábbi kemalista feminista irányvonallal is, és még radikálisabb változást követeltek a nők számára. Bár a társadalom gyökeres átformálását nem sikerül megvalósítaniuk, mégis hozzájárultak egy liberálisabb, demokratikusabb, szekulárisabb politika létrejöttéhez Törökországban.

1985-ben Törökország aláírta azt az ENSZ CEDAW-egyezményét, amely kimondja a nők elleni diszkrimináció minden formájának megszüntetését, de aztán nem törődtek a megvalósítással. Ezért a feminista mozgalom kollektív nyilvános kezdeményezést indított el 1987-ben, a *Feminista* című folyóirat formájában. Ebben az évben elindult egy családon belüli erőszak elleni kampány is „*Összefogás a bántalmazás ellen*” címmel. Egy újabb fontos lépést jelentett a *Nők A Diszkrimináció Ellen Társaság* megalapítása, amely a már említett ENSZ egyezmény megvalósítását és a patriarchális struktúrák megváltoztatását tűzte ki célul. 1989-ben megalakult a *Nők Összefogása Egyesület*. A két nagyváros, Isztambul és Ankara női aktivistái egyesült tevékenységének

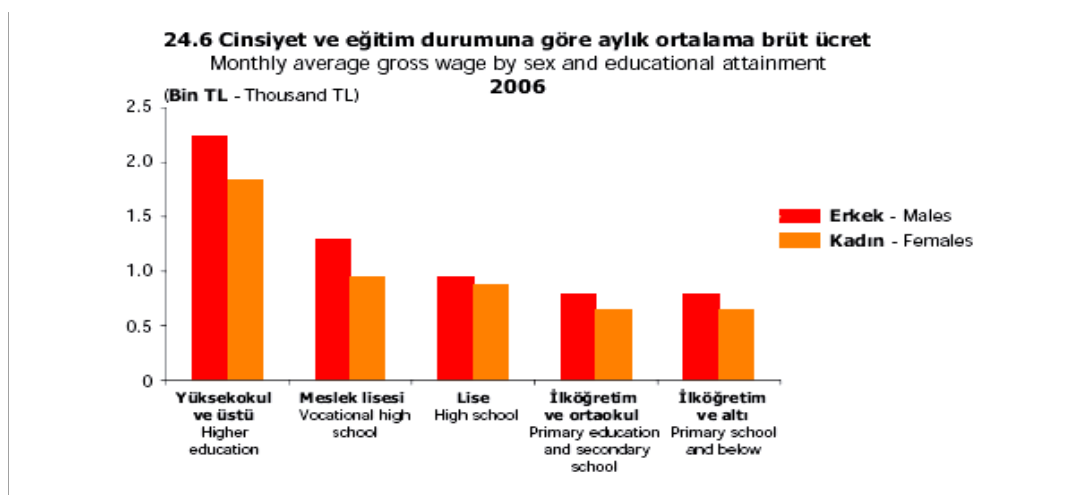
köszönhetően létrejött a *Bibor Fedél Női Menedék Alapítvány*, majd több önkormányzati fenntartású menedékház is a bántalmazott nők számára. A feminista mozgalmak további hatása volt, hogy 1990-ben eltörölték azt a törvényt, amely miatt a nők csak a férjük engedélyével dolgozhattak az otthonukon kívül.

Ezek a kezdeményezések és mozgalmak segítettek abban, hogy a liberális eszmék teret kapjanak Törökországban, hogy egyének is felszólalhassanak és akcióba léphessenek a női jogokért. Támogatták a demokratikus átmenetet a politikában a kemalista éra után, mivel szembementek a civil és szabadságjogokat korlátozó államhatalommal. A radikális, iszlamista mozgalmakkal szemben – ezek nagy része hierarchikus rendszerben gondolkodott, amely nem-alapú munkamegosztáson alapult, és az isteni kinyilatkoztatásra épült – mindig a szekuláris álláspontot képviselték. Bár nem túl nagy számban, de akadtak olyan vallásos mozgalmak is, amelyek szerint a Korán a férfiak és a nők egyenlőségét hirdette.

Összefoglalva: a nyolcvanas évek feminista mozgalmi a kemalista nyugatosítás folytatásának tekinthetők, mert az 1930-as évekig lezajlott reformok ideális környezetet teremtettek a nyugati feminista eszmék beáramlásának és felerősödésének. Habár a társadalom radikális átformálását nem tudták elérni, mégis jelentős szerepük volt a liberális, demokratikus és szekuláris politikai rendszer kialakulásában. Ugyanakkor ez ideális alap a patriarchális társadalom későbbi átalakulásához (Arat [1994]: 100-112. o.).

Azonban ma sem sikerült a nemek közti egyenlőséget megvalósítani, ez kitűnik a férfiak és nők fizetése közti jelentős különbségből. Az alábbi ábrán látható, hogy a nők, bármilyen iskolázottsági szintről legyen is szó, kevesebb bért kapnak a férfiaknál (Turkey's Statistical Yearbook).

1. . Férfiak és nők éves bruttó fizetése végzettség szerint, 2006

4 A NŐK HELYZETÉNEK ÉS CIVIL TÁRSADALMI SZEREPÉNEK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

4.1 Nőmozgalmak és egyenjogúsági törekvések Magyarországon

A rendi társadalomban a nők helyzete a családjukban lévő férfiakétól függött, társadalmi állásukat az apa vagy a férj határozta meg (Gáspár [2007]: 65. o.). Ettől az alapvetően patriarchális berendezkedéstől való elmozdulás fontos mozgatói voltak a nők egyenjogúsági törekvései, amelyek eleinte belül maradtak a jótékonyági szervezetek keretein, utóbb azonban egyre inkább mozgalmi formákat öltöttek.

Hazánkban a 19-20. század fordulóján már aktív és kiterjedt nőmozgalom létezett, amely a 18. századi jótékonyági szerveződésekől nőtt ki, majd a gazdasági és társadalmi modernizáció hatására bővíthetett (Nagy [2005]: 241. o.).

Az 1848-as törvények, majd a kiegyezés utáni törvények alapozták meg a polgári társadalom létrejöttét hazánkban. Az 1848-as törvények még kizárták a nőket a választásra jogosultak köréből. 1874-es eltörléséig érvényben volt a nemi gyámság intézménye, vagyis a leányok férjhezmenetelükig apjuk vagy fiútestvérük gyámsága alatt éltek. A kötelező polgári házasság bevezetésével 1894-ben kiküszöbölhetőkké váltak a vallásfelekezeti különbségek, és a házasságot közel azonos jogok illették meg. Az elvált nő például eltartást kérhetett a férjtől.

A rendi társadalomra jellemző volt, hogy az özvegyeket, hacsak nem szegény sorsú hadiözvegyek voltak, nyugdíj és külön ellátmányok illették meg. Sőt, a mánások özvegyei követek útján beleszólhattak a törvényhozásba vagy fiaik helyett ispáni tisztséget tölthettek be. Az 1848-as törvények után a nőket a nemességükre tekintettel megillető jogok elvesztek, és megszűnt a joguk minden közéleti szerepvállalásra. Ebből következően a rendi társadalom jogi értelemben vett megszűnése visszavetette a nők helyzetét hazánkban.

A nők a 19. század második felében bizonyos jogukat, amelyek a rendi társadalomhoz kapcsolódtak, elvesztették. Viszont az új polgárjogi lehetőségek még nem épültek ki ekkorra, azok a 20. században erősödtek meg számottevően (Gáspár [2007]: 77-79. o.).

1896-tól a Nőtisztviselők Országos Egyesülete és a korban más szervezetek is segítették a nők munkába állását. Schwimmer Róza, a nőmozgalom egyik vezetője már

ekkor kijelentette, hogy a nőknek a férfiakkal egyenlő munkabérben kellene részesülniük, továbbá hangsúlyozta a társadalom és közvélemény átalakulásának fontosságát. A jótékonyság a nők munkavégzésének fontos területét képezte. A 19-20. század fordulóján bontakozott ki a feminista mozgalom hazánkban, amelynek révén főleg a középosztálybeli nők önszerveződési és képzési lehetőségekhez jutottak (Kereszty [2011]: 9-13. o.).

A nők Magyarországon 1895-ig nem tanulhattak egyetemen, majd ekkor Ferenc József engedélyezte az egyetemi képzésüket, bár csak a bölcsész-, orvosi és gyógyszerész-karokon. Továbbtanulásukat 1919-től rendeletekkel korlátozták, majd 1946-tól a nők is teljes jogúan részt vehettek a felsőoktatásban.

A nők választójogát csak 1918-ban foglalták törvénybe. A nagykorúság határa, amikortól szavazni lehetett, mindkét nem esetében a 24. életév lett, de ezt egy évvel később hatályon kívül helyezték, 1922-ben egy rendelettel korlátozták a nők választójogát, majd 1925-ben ezt törvényileg megerősítették. Eszerint csak 30 éves kortól szavazhatott egy nő, legalább 10 éves magyar állampolgársággal, és legalább elemi végzettséggel. A főiskolát vagy egyetemet végzett nők azonban korlátozás nélküli választójoggal rendelkeztek (Gáspár [2007]: 77-79. o.).

1945-től jelentős fordulat következett az emberi jogok történetében, mert ekkortól beszélhetünk az emberi jogok internacionalizálódásáról. Magyarországon is ekkortól kezdődött az állampolgári és emberi jogok általánossá tétele fajra, nemre, életkorra való tekintet nélkül. Magyarország 1955-től tagja az ENSZ-nek, 1991-től az Európa Tanácsnak, 2004-től az Európai Uniónak, tehát a nőket érintő nemzetközi nyilatkozatokban, szerződésekben, egyezményekben érintett.

1945-ben, a jaltai konferencián hozott határozat hatására is, melynek értelmében a legyőzött országokban parlamenti választásokat kellett tartani, megszületett a demokratikus választójog, immár nemre való tekintet nélkül. 1946-ban fogadták el Az *emberi alapjogok hatályosabb védelméről* szóló törvényt a magyar parlamentben, amely egyenlőként ismerte el a nőket és a férfiakat, és évekkal megelőzte az ENSZ hasonló nyilatkozatait. A következő fontos lépés a CEDAW-egyezmény ratifikálása volt 1982-ben. Ez egy máig is ható lépés nőket érintő kérdésekben.

A női munkavállalásban a legszélesebb jogokat biztosító törvény 2003-ban született meg, amely az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségről rendelkezik, és a pozitív diszkriminációt is lehetővé teszi (Gáspár [2007]: 103-115. o.).

4.2 Női részvétel a civil társadalomban

A második világháború után a civil szervezetek nagy részét betiltották vagy maguktól szűntek meg. A szocializmusban elvileg a férfi-női egyenlőség a prioritások között volt, ezért létrehoztak a Magyar Nők Országos Tanácsát, amely – legalábbis a hivatalos ideológia szerint - indokolatlanná tette az alulról jövő kezdeményezéseket. E szempontból a helyzet a rendszerváltás után változhatott meg számottevően.

1989 előtt a magyar nők foglalkoztatottsága majdnem teljes volt, de kevesebbet kerestek a férfiaknál, mert általában alacsony beosztásokban dolgoztak, pl. betanított munkásként. Emellett a „nőiesnek” számító értelmiségi munkákat, mint a tanári szakma, rosszul fizették és kisebb presztízstűnek tartották. Ám a fiatalabb korosztályokban a nők egyre iskolázottsági szintje meghaladta a férfiakét, egyre többen kerültek be a felsőoktatásba.

4.3 Női részvétel a rendszerváltás utáni civil társadalomban

Közvetlenül a rendszerváltás után a férfiak nagyobb mértékben váltak munkanélküliekké, mint a nők, mert „a vas és acél országa” ábrándját feladó gazdaságban a főleg férfiakat alkalmazó iparágak szenvedték el a legnagyobb veszteségeket. Ebben az időszakban rendkívüli mértékben szaporodtak ugyan a civil kezdeményezések, de ezen belül azonban a nők problémáinak igen kevés figyelem jutott. A női témákkal foglalkozó szervezetek ismertsége máig is kicsi, tevékenységüket sokszor nem veszik komolyan. Ezt aláhúzza az is, hogy Magyarországon a női emancipációt befejezettnek, az egyenjogúsági törekvéseket - a hazai és a nemzetközi törvények szintjén is – sikeresnek tekintik. Ezért a női kérdésekkel foglalkozó civil szervezetek megítélése nem egyértelműen pozitív, tevékenységüket sok esetben a feminizmustól elválaszthatatlannak tartják (Nagy [2005]: 241-255. o.).

Ennek ellenére, az emancipációs kérdések időről időre előtérbe kerülnek. Példa erre, hogy 1995-ben létrehozták a Nőpolitikai Titkárságot a Munkaügyi Minisztériumon belül (később Nőképviselési Titkárság), amelynek köszönhetően a női civil szervezetek szerepe megnőtt. Ezek a szervezetek több funkciót is ellátnak:

- szolgáltatói funkció, olyan feladatok kapcsán, amelyeknél az állami szektor kivonult a feladatok ellátásból, pl. jótékonyság, képzések, közéleti szerepvállalást elősegítése, jogsegélyszolgálat,

- innovatív funkció, pl. egyes problémák érzékelésében, figyelemfelhívásban,
- képviseleti, támogató funkció, a női problémák közzétételében, érdekvédelemben,
- közösségépítő és demokratizáló funkció, amelyet a magyar női szervezetek alacsony szinten látnak el, és inkább hagyományos tevékenységekben, pl. kirándulás, baba-mama klub formájában (Nagy [2005]: 241-255. o.).

A formális jogegyenlőség, a normatív szabályozás ugyan kikerülhetetlenül fontos a női emancipáció megvalósításában, ám a társadalmi nemek valódi egyenjogúsága és esélyegyenlőségének megteremtése azon múlik, hogy sikerül-e a társadalom, a férfiak és nők szemléletének gyökeres megváltoztatása. Az alábbiakban erre a szemléletváltásra keresem a lehetőségeket.

5 AZ ÖNKÉNTESÉG NŐKRE GYAKOROLT HATÁSAI – AZ INTERJÚK ALAPJÁN

A dolgozat hipotézise, amelyet igazolni kívánok, arra irányul, hogy a fiatal nők önkéntes tevékenysége pozitív hatással van a későbbi életükben a munkaerő-piaci és személyes érvényesülésükre, mert olyan tapasztalatokat, tudást (adott esetben szaktudást) szerezhetnek, amely egyértelmű előnyökkel jár, valamint megtapasztalhatják az egyenrangú bánásmódot és példákat láthatnak női vezetőkre. A hipotézis tesztelésére az interjúk módszert választottam. Törökországból és Magyarországról egyaránt 8-8, összesen tehát 16 olyan fiatal nővel vettem fel interjúkat, akik korábban önkéntes tevékenységben vettek részt. Az ülések általában 1-2 órák voltak, a törökországiak inkább hosszabbak, a magyarországiak inkább rövidebbek. Ennek két – merőben különböző – magyarázata van:

- Az egyik az, hogy a két országban különböző volt az interjúalanyok személyes érintettsége a témában. A török lányokra sokkal jellemzőbb volt, hogy az önkéntes munkát emancipációs szempontból is tudatosan éltek meg. Ők sok személyes példát hoztak, és határozott véleményt fogalmaztak meg a női egyenjogúsággal kapcsolatban.

- A másik az, hogy a törökországi interjúk angol nyelven készültek, aminek kapcsán azt tapasztaltam, hogy angolul (mivel egyik félnek sem volt az anyanyelve), több időt vett igénybe a gondolatok kifejtése.

Az interjúalanyokat a Mellékletben található táblázat segítségével mutatom be, amelyben megjelennek az életkori, iskolázottsági, lakóhellyel, önkéntes tevékenységgel kapcsolatos adatok, így az olvasó megismerheti a megkérdezettek csoportjának főbb jellemzőit:

Homogén az egész csoport aszerint, hogy:

- egymást nem ismerik, nincsen kapcsolódási pontjuk, minek következtében egymás véleményét nem befolyásolhatták a dolgozat témája kapcsán,
- mindegyik interjúalany egyetemi/főiskolai végzettségű vagy az interjú készítésekor felsőfokú tanulmányait folytatta,
- nagyvárosban (Budapest vagy Isztambul) élnek.

Az interjúkban több olyan kulcselem fedezhető fel, amely többeknél vagy mindenkinél megjelenik. Ezekből egy ismétlődő mintázat rajzolódik ki, amely közös tapasztalatokra utal, olyanokra, amelyeket a megkérdezettek egymástól függetlenül átéltek és az interjúkban megfogalmaztak vagy kiemeltek. Okkal feltételezhetjük tehát, hogy valamilyen jelentőségük, hatásuk van az interjúalany gondolkodásmódjának alakulásában. A dolgozat végén ezekre a közös kulcselemekre koncentrálok az eredmények összefoglalásában.

Az interjúkérdések azonosak voltak mindkét csoportnál. Az alábbi fő kérdésekre koncentráltam az interjúk során:

- Az alany motivációja. Fontos, hogy egy önkéntes milyen okból, milyen indíttatásból kezdi el a tevékenységét, hiszen a lényege a saját, belülről jövő motiváció megléte.
- Az ellátott feladatkör, az egyéni felelősségek. Önkéntesként is kaphat valaki felelősséggel járó feladatkört, ahol kipróbálhatja magát és megismerheti a saját képességeit egy támogató légkörben.
- A férfiak és nők közti egyenlőségről alkotott gondolatok, tapasztalatok. Ennek kapcsán az interjúalanyok kifejthették a véleményüket, elmondhatták személyes élményeiket. A beszélgetésnek ez a része igen értékes gondolatokat tárt fel.

- Az önkéntességben tapasztalt munkamegosztás a férfiak és nők között. Ez a kérdés arra vonatkozott, hogy az interjúalany önkéntesként más tapasztalt-e az egyenlőség terén, mint egyébként, más helyzetekben.
- Az önkéntesség saját életére gyakorolt hatása. Ebből kiderült, milyen szerepe volt az egyén életében ennek a tevékenységnek, milyen változásokat indított el benne.

A kérdezésnél fontosnak tartottam, hogy minél többet és hosszabban beszéljen az interjúalany, hogy spontán kitérőket tehessen, hiszen sokszor ezektől jutottunk el lényeges pontokhoz. Jellemző volt, több interjúalanyánál is előfordult az a jelenség, hogy megválaszoltak egy kérdést néhány mondatban, és a következő kérdés előtt tartott pár másodperces szünet alkalmat adott nekik arra, hogy még mélyebb gondolatokat megosszanak. Sokszor egészen személyes történeteket is elmeséltek, ezért később tudatosan figyeltem arra, hogy mindig meglegyen ez a lehetőség a kérdések között, meghagyjam ezt a kis szünetet az „elkalandozásra”.

A válaszadókat minden esetben arra kértem, hogy az általános, önkéntességgel kapcsolatos tapasztalataik mellett koncentráljanak arra a programra, amely a legnagyobb hatással volt rájuk, amelyiket a legmeghatározóbbnak tartják az életükben. Ez általában a legelső önkéntes tevékenység volt, de nem minden esetben.

5.1 Motivációk

1. A török önkéntesek motivációi

Az ábrán láthatóak az egyes motívumok és azok közös keresztmetszetei. Többször felbukkan a társadalmi és nemek közti egyenlőtlenségeken változtatni akarás; más kultúrák, különböző emberek megismerése; gyerekekkel való foglalkozás igénye; illetve a saját felelősség, döntéshozás élményének megtapasztalása. A jelen dolgozat kapcsán ki kell emelni, hogy két válaszadó igen erős motivációval rendelkezik a nemek közötti egyenlőtlenséggel kapcsolatban, ami már a legelső, motivációs kérdésnél megjelent, amikor még nem tudhatták, hogy az interjú erre is irányul majd:

„Fiatal nőként tudatában vagyok a férfiak és nők helyzete közti különbségnek. A családban, amikor a jövőmről beszéltem, hogy akadémiai karriert akarok, akkor nem támogattak ebben.”

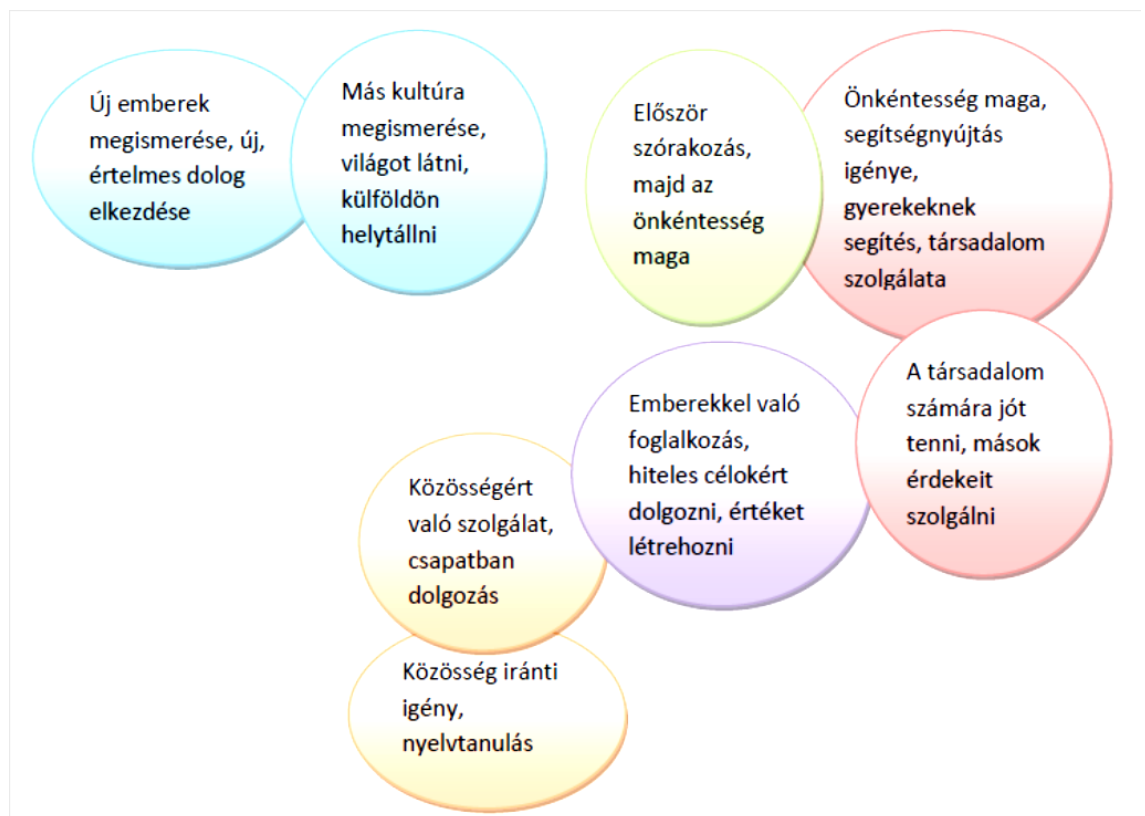
„Édesanyám hibás volt abban, hogy elfogadta a patriarchális házasság szabályait. A bátyám és közöttem látszólag egyenlőség, de valójában megkülönböztetés volt a családban.

A nők nem érezhetik magukat biztonságban Törökországban. A bátyámat elengedik egyedül, de engem nem, ő nagyobb szabadságot, függetlenséget kap. Ezek miatt 5-6 éves korom óta úgy érzem, változtatnom kell valamit.”

Ezek azok az elvárások, amelyekkel a török önkéntesek beléptek a tevékenységbe. A hagyományos és az új típusú önkéntesség motivációi is jelen vannak. Az előbbire példa a gyerekekkel való foglalkozás, a számukra végzett segítő tevékenység, illetve a társadalmi problémákkal való foglalkozás. Az utóbbira példa a más kultúrák és emberek megismerése, a nyelvtanulás, a döntéshozó helyzet, saját felelősség megtapasztalása.

A magyar lányok motivációi az alábbiak voltak:

1. A magyar önkéntesek motivációi

A magyar önkénteseknél is hasonló motivációk jelentek meg, mint a törököknél, bár itt hiányzott a nemek közötti egyenlőtlenség ellen való fellépés. A hagyományos típusú önkéntességre utal a segítségnyújtás igénye, a gyerekeken való segítség, mások érdekeinek szolgálata. Inkább az új típusú önkéntességre jellemző a közösség, csapat iránti igény, az új emberek, kultúrák megismerése, a nyelvtanulás és az a törekvés, hogy a külföldi önkéntes tevékenység során saját magukat kipróbálják. Mindkét típushoz

sorolható az egyik válaszdó motivációja, aki szándékai között az emberekkel való foglalkozást, értékek létrehozását és a hiteles célokért végzett munkát sorolta fel.

Összegzésként elmondható, hogy a török és magyar csoport motivációi között vannak átfedések: egyaránt fontos számukra a nyelvtanulás lehetősége, a gyerekekkel való foglalkozás, új kultúrák és emberek megismerése, a felszólalás és cselekvés a társadalmi problémákkal, egyenlőtlenségekkel kapcsolatban. A segítségnyújtás, a változtatás igénye és a személyes fejlődés (tudás megszerzése) az, ami a fentiekből általánosítható. Minden önkéntesre egyaránt jellemző a kezdeményezőkészség megléte, hiszen e nélkül nem is kezdtek volna bele a programokba.

5.2 Önkéntesként végzett feladatok

A következőkben táblázatos formában mutatom be az önkéntesek interjúkérdésekre adott válaszait. A táblázatokban minden esetben ugyanabban a sorrendben szerepelnek a válaszdók.

Azok a tevékenységek, amelyeket a török önkéntesek végeztek, a következők:

1. A török önkéntesek feladatai

Feladat	Helyszín
Motelben takarítás, mosás, majd házvezetői feladatok	Egyesült Államok
Spanyol polgárháború romjainak rendbetétele	Spanyolország
Flamand gyerekeknek programszervezés, török kultúra bemutatása	Belgium
Angoltanítás iskolásoknak	Törökország
Képzések iskolásoknak emberi jogokról	Törökország
Hátrányos helyzetű iskolásoknak alternatívát kínálni az egyetemi továbbtanulás mellett, tudatos médiafogyasztóvá nevelés	Törökország
Képzések iskolásoknak a nemi diszkriminációról, személyiségfejlesztésről, demokráciáról és emberi jogokról	Törökország
Árvaházban felnövő iskolás gyerekeknek	Törökország

szabadfoglalkozások tartása	
-----------------------------	--

A fenti tevékenységekre jellemző, hogy közösségben zajlottak, ahol az önkéntesek csapatmunkát, együttműködési készségeket, másokkal való bánásmódot tanulhattak:

„Napi 6 órát dolgoztunk, csapatban, így minden eszközünket és az időnket is megosztottuk egymással.”

6 török lány gyerekekkel vagy fiatalokkal foglalkozott, nekik közvetített tudást (pl. angol nyelv, emberi jogi ismeretek) és olyan szemléletmódot, mint az emberi jogok tisztelete, a tudatos médiafogyasztás. A tudásátadáson keresztül maguk az önkéntesek is elmélyülhettek ezekben a témákban.

A gyerekekkel foglalkozás és a csapatmunka egy fontos készséget fejleszt: a felelősségvállalás képességét. Ha egy önkéntes megtapasztalja, hogy képes bánni egy gyerekcsoporttal, amelynek tagjai adott esetben nagyon fiatalok, 6 évesek is lehetnek, vagy képes hosszabb távon együttműködni a társaival, akkor a későbbiekben várhatóan kezdeményezőbb lesz a felelősségvállalás terén:

„Különböző emberekkel találkoztam, gyerekekkel is. Ennek hatására többet megtudtam a függetlenségről, a saját erőmről, az irányításról. Ezeket a gyerekek hatására tanultam, mert ők tisztelnek, tanulni akarnak, kialakul egy kapcsolat velük, tanácsokat kérnek.”

A TOG (Toplum Gönüllüleri Vakfı, Közösségi Önkéntesek Alapítványa) munkatársa arra mutatott rá, hogy a szervezetükre és más törökországi szervezetekre jellemző, hogy a felelősséggel járó pozíciókat férfiak töltik be, ők jelentkeznek rájuk, és a megválasztásuk demokratikus úton történik. Az önkéntesek szintjén viszont sokkal több a nő.

A magyar önkéntesek feladatainak összefoglalása:

1. A magyar önkéntesek feladatai

Feladat	Helyszín
Kulturális fesztivál háttérmunkái, főleg könnyű fizikai munka más önkéntesekkel együtt	Észtország
A Családok Átmeneti Otthonában	Magyarország

hátrányos helyzetű gyerekeknek fejlesztő foglalkozások	
Középsúlyos értelmi fogyatékos gyerekek nyári táboroztatása, teljes körű segítséggel (pl. fürdetés, gyógyszerelés)	Magyarország
Tréneri feladatok, angol nyelvi klub szervezése, kapcsolattartás a résztvevőkkel	Magyarország
Lányok klubja a szabadidő hasznos eltöltésére, majd cirkuszban zsonglőr-szakkör tartása fogyatékos és nem fogyatékos gyerekeknek	Németország
Gyerekeknek játékos foglalkozások szervezése, később a Magyar Cserkészlány Szövetség külügyi vezetője, majd országos elnöke, csapatépítés, szervezet reprezentálása, programszervezés	Magyarország
Nyári napközis programok 400 gyerek részére	Írország
Rendezvényszervezés civil szervezetnél, majd külföldi tábor testi és szellemi fogyatékos embereknek	Franciaország

A tevékenységek között ugyanaz az aránya a gyerekekkel foglalkozóknak, mint Törökországban: 6 lány végezte ezt a tevékenységet valamilyen formában, hátrányos helyzetű, fogyatékkal élő vagy egészséges gyerekekkel. Ez a hagyományos típusú önkéntességre jellemző segítségnyújtás, de több esetben más típusú feladatok előzték meg vagy követték, például rendezvényszervezés vagy vezetői feladatok. A hátrányos helyzetű vagy valamilyen fogyatékossgal élő gyerekek kezelése komoly feladat és szakértelmet igényel, ezért a tevékenység segítő környezetben, felügyelettel zajlik. Az egyik lány, aki középsúlyos értelmi fogyatékosokkal dolgozott, így számolt be a pozitív tapasztalatáról:

„Az elején én segítettem nekik, de aztán ők segítettek nekem. Nem takarják el az érzéseiket, hanem azonnal kifejezik mindent. Ezzel az őszinteséggel engem tanítottak.”

A készségek elsajátítását is említették a válaszadók:

„A KVV pedig maradandó élményeket ad, tanulok, mint tréner, illetve a projekt előkészítéséről is. Látom a többiekben a változást, pozitív visszajelzéseket kapok.”

A pozitív visszacsatolás fontos az önbizalom és kezdeményezőkészség kialakulásában. Az egyik válaszadó a feladatain keresztül találkozott a női egyenjogúság kérdésével, mivel egy csak lányoknak szóló klub programjait szervezte Németországban, és azt tapasztalta, hogy *„ott a nők helyzetével sokkal tudatosabban bánnak”*.

Az egyik önkéntes már évek óta vezető pozícióban van, vezetői feladatokat lát el egy szervezetnél, ami a későbbiekben is segítheti, hogy ilyen feladatkört vállaljon a munkahelyén, vagy más nőknek szerepmódként szolgáljon.

Az önkéntesként végzett feladatokra általánosságban jellemző, hogy túlnyomó többségük - 12 főnél a 16 interjúalanyból – gyerekekkel kapcsolatos segítő munka, ami inkább a szociális érzékenységre, a másik iránti felelősségérzetre tanít. Emellett előfordulnak új típusú önkéntes-tevékenységek, mint a képzések, klubok, rendezvények szervezése.

5.3 A nemek közti egyenlőség és az önkéntességben szerzett tapasztalatok összehasonlítása

Az alábbiakban két olyan interjúkérdésre kapott válaszokat hasonlítom össze, amelyek egyike a férfi-női egyenlőségről alkotott általános véleményt tudakolta, a másik pedig az önkéntességben szerzett tapasztalatokra irányult. Célom az összehasonlítással az, hogy rámutassak a két kérdésre adott válaszok közti különbségre, mert feltételezésem szerint az önkéntes lányok nagyobb megtapasztalhatták a két nem közti egyenlő bánásmódot az önkéntesség során, mint a saját életükben.

A táblázatban az egymás mellett szereplő állítások azonos válaszadótól származnak.

1. A magyar önkéntesek az egyenlőségről

A nemek közti egyenlőségről kifejtett gondolatok	Az önkéntességben szerzett tapasztalatok a nemek közti egyenlőségről
Vidéki neveltetést kapott, a klasszikus munkamegosztás természetes számára, a férfiak többet keresnek.	A munka terén egyenlőség volt, a szervezők ügyeltek a vegyes csoportok kialakítására, a közös lakóhelyen viszont a lányok több házimunkát végeztek.
Férfiak és nők különböző szerepekkel bírnak, a nők alacsonyabb fizetést kapnak, hagyományos nemi szerepekben gondolkodik.	A szociális szférában dolgozik, ott nem találkozott egyenlőtlenséggel, kevés férfival dolgozott együtt. Az önkéntes programban női felettese volt, aki nagyon aktív, határozott, vezető egyéniség.
Hagyományos szerepekbe bele kell simulni, az anyaság ma nem számít karriernek. Fontos számára a munka, mert szellemileg frissen tart. Szerinte a nemek egyenlők. A nők alacsonyabb pozícióig jutnak el a család miatt. Férfiúi társadalom a jellemző.	Az önkéntes programokban több a nő, mert a női értékeket erősíti. A civil szektor hidat épít a csoportok között. Nemi alapú megkülönböztetést nem tapasztalt a munkában. Egyenlőséget tapasztalt, emiatt partnerként tudja kezelni a munkatársait, felettesét.
Hazánkban nem valósul meg az egyenlőség, a munkahelyén sem. A magyar társadalom konzervatív. A férfiaknak és nőknek különböző szerepeket kell ellátniuk. A nők hátrányos helyzetben vannak. A nők alárendelik saját magukat.	Egyenlőséget tapasztalt. Kevés férfival dolgozott együtt, de ők aktív részesei voltak a programoknak. Az önkéntesség nem hoz pénzt, viszont a férfiakhoz a kenyérkereső szerep társul.
A jogok teljes egyenlőségére kell törekedni. Magyarországon hagyományos szemlélet uralkodik. Emiatt ő is visszahúzást érez. Sokszor tapasztalja a férfiaktól való függést, a magyar lányokat passzívnak látja.	A németországi önkéntesség során megélhette a teljes egyenlőséget. A vezetője feminista volt, hatott a gondolkodásmódjára. Nem volt hierarchikus rendszer, hanem partneri viszony. Volt női vezetője, szintén partneri volt a viszonyuk.
Saját életében nem tapasztalja az	A szervezetében csak lányok dolgozhatnak.

egyenlőtlenséget, más országokban sokkal rosszabb a helyzet. Különbözik a férfiak és nők fizetése. A nők néha nem mernek kiállni magukért.	Nemzetközi szinten az önkéntes tevékenységben több a férfi vezető, mint a női, de próbálják ezt kiegyenlíteni, szabályozni.
A férfiak és nők különböznek. Nincs egyenlőtlenség. A személyiség többet számít, mint a nem.	Több a lány önkéntes, a szociális szektor el van nőiesedve. A saját szervezetében nem nemi alapon osztják el a feladatokat. Női vezetője is volt.
A magyar társadalom hagyományosabb. Családi nyomás van a nőkön a családalapítás miatt. Az alárendelődő nőknek könnyebb az életük.	Nem tapasztalt egyenlőtlenséget. A mentora nő volt, de kevés kapcsolatuk volt és rövid volt az idő.

A magyar önkéntesek közül hatan emelték ki, hogy a magyar társadalom konzervatív, és a hagyományos nemi szerepek érvényesülnek. A nők emiatt hátrányba kerülhetnek, esetenként alacsonyabb pozícióig jutnak el. Több alkalommal megjelent, hogy a nők saját magukat értékelik le:

“A női busz- és villamosvezetőkön mindig elképedek, amikor látom őket. A műszaki oldal inkább a fiúké.”

“Valószínűleg én sem jutok el egy olyan vezető pozícióba, mint egy férfi.”

“A saját életemben például a beszélgetésekben a nők saját magukat alárendelik, a férfiak ezt viccekkel alátámasztják.”

“A külföldi tervek kapcsán a lányok sokszor hezitálnak a barátjuk miatt, tőlük függnék.”

“Az én magyar lányismerőseim nem mernek ellentmondani a férfiaknak. Önbizalom, önismeret kérdése is, hogy mennyire mernek kiállni magukért.”

“Azoknak a lányoknak könnyebb a párválasztás, akik simulékonyabbak, a férfi élheti az életét.”

A fentiekből az következik, hogy a hagyományos nemi szerepek a magyar nők fejében is elevenen élnek, és sokszor saját magukat helyezik alárendelt helyzetbe. A válaszadók ebből a szempontból tudatosságra tettek szert, hiszen gondolkodnak a

jelenségről és megfigyelik a saját környezetükben. Így elkerülhetik, hogy maguk is ebbe a csapdába essenek.

A nemek közötti egyenlőségre adott válaszokból az derült ki, hogy az interjúalanyok valamennyire hátrányban érzik magukat, mert nők, vagy eleve a klasszikus nemi szerepfelfogásokban gondolkodnak.

Az önkéntes tevékenység során minden megkérdezett egyenlő bánásmódról számolt be. Egyikük sem élt át hátrányos megkülönböztetést azért, mert nő, vagy bármilyen más ok miatt. Négyen női vezetőre is láttak példát, ami hozzájárulhat ahhoz, hogy a maguk számára is el tudják képzelni ezt a szerepkört, és kialakítsák a saját vezetési stílusukat. Ketten említették a nem hierarchikus, hanem partneri viszonyt az önkéntesség során, amely az előbbiekhöz hasonlóan az egyenlő bánásmód iránti fogékonyságot és tudatosságot erősíti.

Általánosságban a magyar válaszadók a saját életükben nem élik meg teljesen a nemek közti egyenlőséget, hanem valamilyen hátrányos megkülönböztetésben részesülnek, míg az önkéntesség során ennek ellenkezője, az egyenlő bánásmód és egyenlő jogok érvényesülnek.

A török önkéntesek válaszait az alábbi táblázatban foglalom össze:

1. A török önkéntesek az egyenlőségről

A nemek közti egyenlőségről kifejtett gondolatok	Az önkéntességben szerzett tapasztalatok a nemek közti egyenlőségről
Törökországban nem egyenlők a nők, sok házas nő feladja a karrierjét, ez itt általános. Zavar a török férfiak viselkedése a hétköznapiakban. Mindenki emberi lény, senki nem jobb a másiknál.	Egy férfi és egy női vezetőnk volt. Ők hozták a döntéseket, más megkülönböztetés nem volt. A nők hajlamosak voltak kevesebbet dolgozni. Eddig erős női vezetőket láttam.
A férfiak sokkal dominánsabbnak tűnnek, de a háttérből a nők irányítanak. Belgiumban a nők függetlenebbek, több hatalommal, felelősséggel rendelkeznek.	A szervezet vezetője férfi volt, de a főbb döntéseket nő hozta. Nem engedtek igazán érvényesülni, mert állami szervezet volt szigorú szabályokkal.
Törökországban látszólag változóban van a nők helyzete, de valójában nem. Nincsenek képviselői a nőknek és a családoknak. A nők elleni agresszió erőteljes, sokszor	Két női főnöke volt, projektmenedzserek, akik megosztották egymás között a felelősségeket. Nem tapasztalt egyenlőtlenségeket.

gyilkossággal is végződik.	
Minden nőnek és férfinak egyenlőnek kell lennie. A nemek közti egyenlőtlenség gazdasági és politikai probléma is.	A szervezet vezetője férfi, de törekednek a nemi egyenlőség megvalósítására. A fiú önkéntesek mobilisabbak, szabadabban mozoghatnak, mint a lányok.
Nőnek lenni hátrányos helyzetet jelent Törökországban. A nőknek mindig másodlagos szerep jut. Az egyetemen kapott mintát az egyenlőségről.	A szervezetben pozitív diszkrimináció van a nőkkel szemben. Az önkéntesek 60%-a nő kell, hogy legyen. Női vezetőt akarnak legközelebb választani.
A nők Törökországban nem kaphatnak hatalmat, patriarchális a társadalom, a nők a férfiakat szolgálják az üzleti életben. Néhány helyen a férfi és női élettér is el van különítve. A házasság szinte kötelező. A nők elleni erőszak terjed.	A szervezetnél figyelnek az egyenlőségre, pozitív diszkriminációt alkalmaznak a nőkkel. Van olyan program, ahol szándékosan női vezetőt választanak. Történt olyan, hogy egy ötletet tőle nem, a fiú önkéntestől elfogadtak. Jelenleg férfi vezetése van a szervezetnek.
Törökországban a kendőző nők nem dolgozhatnak állami szektorban, és a magánszektorban is le kell venni a kendőzőt. Kevesebb fizetést is kapnak.	A szervezet vezetője férfi, a segítői nők. Nagyon nyitottak az önkéntesekkel, jó a kapcsolat mindenkivel.

Egy kivétellel mindenki említette a nők alárendeltségét Törökországban. Ez minden interjúban hangsúlyos szerepet kapott, és minden válaszadó erős érzelmeket fejezett ki a kérdés kapcsán. Egy kendőzőt viselő válaszadó volt, az ő interjúja alapján a kendőző nőknek még nehezebb a helyzetük, ha érvényesülni akarnak a munkaerőpiacon, mert nem vállalhatnak állami hivatal, ha kendőzőt viselnek. Annak ellenére, hogy Törökország aláírta a CEDAW-egyezményt 1985-ben, az interjúkból azt tűnik ki, hogy a nők alapjogai még mindig sérülnek az országban. A Türkiye İstatistik Kurumu (Török Statisztikai Intézet) 2010-es adatai szerint a nők 39,3%-a részesült fizikai erőszakban a családján belül.

Maguk az önkéntesek így vallottak a tapasztalataikról:

“Törökországban sok házasság feladja a karrierjét, ez általános jelenség, de nem mindenre igaz. Zavar, ahogy a (török) férfiak viselkednek a mindennapi életben.”

“Belgiumban a nők több hatalommal, felelősséggel rendelkeznek, függetlenebbek. Sok egyedülálló anyával találkoztam ott, ők erősebbek voltak.”

“Törökországban a lányokat úgy kezelik, mint a kisbabákat, nem kell felelősséget viselniük.”

„A nők elleni agresszió erőteljes, még Isztambulban is történnek férfiak által elkövetett nőgyilkosságok. A rendőrség nem tesz semmit ilyen ügyekben.”

„Nőnek lenni hátrányos helyzetet jelent Törökországban. A családban azt figyeltem meg, hogy a nőknek mindig másodlagos szerep jut, hogy dolgozniuk sem kellene.”

„A „töre” szó törökül erkölcsi szabályokat, helyes viselkedést jelent. Ha egy nőt emiatt öltek meg akár csak 10 évvel ezelőtt is, a tettes nem kapott akkora büntetést. A nők nem érezhetik magukat biztonságban Törökországban.”

A muszlimok körében a családi kötelékek a 21. században is szentnek számítanak, és a tradicionális családmóddal a meghatározó. A társadalom nagyrészt tradicionális maradt, míg a felülről jövő intézkedéseknek köszönhetően a közhivatalokba nem léphet be lefátyolozva a nő (Csicsmann [2003]: 31-36. o.). Néhány évre az egyetemeken is betiltották a kendőviselést, ami nagy felháborodást keltett a társadalomban. Mivel Törökország nem tekinthető vallási szempontból fundamentalista országnak, így a nők legnagyobb része saját elhatározásból hordja a kendőt, így ennek megtiltása az ő jogait sérti.

A nyugati gondolkodásmódhoz és életstílushoz való alkalmazkodás és a hagyományos muszlim értékek előtérbe kerülése egyszerre, egymás mellett van jelen a mai Törökországban.

5.4 Az önkéntesség hatása az interjúalanyok életére

Az interjú utolsó része az önkéntességnek a válaszadók életére gyakorolt hatásairól szól. Feltételezésem szerint ennek pozitív hatásnak kell lennie, amely fejleszti a személyiséget és az egyén készségeit, segíti a hatékonyabb munkaerő-piaci magatartás kialakulását. Mint a táblázat mutatja, a megkérdezett fiatal nők valóban érzékeltek ilyen pozitív hatásokat.

1. Az önkéntesség hatásai - magyar interjúk

Személyes készségek változása	Egyéb pozitív hatások
Feladatok, felelősség vállalása, konfliktuskezelés javítása	Nemzetközi ismeretségek, kapcsolatok, angoltudás fejlődése, világlátás
Saját határainak, erősségeknek és gyengeségeknek a megismerése, türelem, nyitottabb gondolkodás	Interkulturális tapasztalatok, életcél megtalálása
Partneri viszony könnyebb kialakítása, magabiztosság, szociális érzékenység, optimizmus, talpraesettebb munkahelyzetben, visszajelzés-adás fejlődése, információk megosztása	Egyenlőség megtapasztalása, civil szektor kultúrájának megismerése, mások fejlődésének segítése
Csapatmunka, vezetés, tervezés, időbeosztás fejlődése	Nemzetközi kapcsolatok építése, új lehetőségek
Felnőttté válás, konszenzus kialakítása, őszinteség, önbizalom	Interkulturális kommunikáció, családi konfliktusok megoldása
Saját női vezetési stílus kialakítása, szociális érzékenység, nyilvános szereplés, szervezési feladatok, együttműködés másokkal	Női vezetés fontosságának felismerése, közösségi élmény, vezetői tapasztalat a munkahelyén
Személyiség kiteljesedése, vezetői pozícióba kerülés	Életcél megtalálása, angoltudás fejlődése
Saját erő felismerése, saját lábra állás, önismeret, bátorság, tudatosság, kommunikációs képességek, pénzügyi előregondolkodás,	Világ megismerése az utazáson keresztül, francia nyelvtudás, ösztönzés

Az interjúk során a magyar válaszadók egyértelműen pozitív hatásokról számoltak be, negatív tapasztalatot senki nem említett. A személyes készségek közül a másokkal való együttműködés, a személyes hatékonyság (például munkaszervezés) és önbizalom-önismeret kialakulása, valamint az önállóság a legjellemzőbb tapasztalat. Két interjúalany vezetői pozícióba is került az önkéntesség során, így védett, segítő környezetben alakíthatta ki saját vezetési stílusát.

A török önkéntes lányok hasonlóan pozitív tapasztalatokról számoltak be, amelyeket az alábbi táblázatban mutatok be:

1. Az önkéntesség hatásai - török interjúk

Személyes készségek változása	Egyéb pozitív hatások
	Nemzetközi kapcsolatok, interkulturális tapasztalatok, egy rossz tapasztalat, konfliktus a férfi főnökével
Önállóság, magabiztosság	Külföldi utazás, interkulturális kommunikáció
Felelősségvállalás, önállóság, függetlenség érzése, döntéshozás	Interkulturális tapasztalatok
Gyerekekkel való kommunikáció fejlődése, türelem, megértés, nyilvános szereplés, magabiztosság, függetlenség, kezdeményezőkészség	Angolnyelv-tudás, másoknak segítségnyújtás képessége, inspiráció
Konfliktuskezelés, saját magáért kiállás, erősebb nővé válás, saját vélemény kialakítása	Családdal való kommunikáció, otthoni szerepek változása
Csapatmunka, vállalkozói kompetencia, változtatni akarás	Projektmenedzsment
Felszabadultság, önbizalom	Nemformális oktatás megismerése, családdal való kommunikáció, elfogadás, szexuális egészséggel való megismerkedés, női problémák kezelése,
Gondolkodásmód változása, önzetlenség	Gyerekekkel való kommunikáció

A török önkéntesek is egyértelműen pozitív hatásról számoltak be, mindössze egy interjúalany említett egy olyan konfliktust, amelyet nem sikerült feloldani. A török lányoknál hangsúlyosabb az önállóság, függetlenség érzése, és két válaszadó említette a családi kapcsolatok javulását is. Az önkéntesség közvetett hatása volt, hogy az egyik lány édesapja megváltoztatta az otthoni szerepeit, és beszállt a házimunkába:

„Az édesapámmal sok vitánk volt, de most már tudunk beszélgetni. Vele történt egy másik változás is: korábban semmilyen házimunkában nem segített be, de mostanában néha segít otthon édesanyámnak.”

5.5 Hasonlóságok és különbségek

A 16 interjú során kirajzolódtak közös pontok, amelyek általánosságban igaznak bizonyultak a válaszadókra. A motivációk között megjelent a jótékonykodás, segítségnyújtás igénye, a függetlenség, az interkulturális tapasztalatok megszerzése és a nyelvtanulás igénye. Az önkéntes tevékenységekben nagy hangsúlyt kapott a gyerekekkel való foglalkozás, ami abból is fakadhat, hogy lány önkéntesekről van szó, akikhez ez a tevékenység a női szerepekből adódóan közelebb áll. Jellemző módon a tevékenységek során önállóan kellett cselekedniük, és megtanulni csapatban együttműködni másokkal.

A fő különbség a nőkkel kapcsolatos megkülönböztetésről alkotott gondolatok között mutatkozott. A magyar önkéntesek válaszaiban is megjelent ugyan a magyar társadalom konzervatív volta, de ennek értékelése nem minden esetben volt negatív, több önkéntes tudott ezzel azonosulni, és nem érezték elnyomva magukat. A török lányok válaszaiból egyértelmű, hogy a fiatal nők Törökországban sokkal hátrányosabb és kiszolgáltatottabb helyzetben érzik magukat.

Az önkéntesség minden esetben pozitív hatást gyakorolt a résztvevők személyiségére, néhány esetben családi kapcsolataikra is. Többségük interkulturális tapasztalatokkal lett gazdagabb, fejlesztette a személyes készségeit, és mintát láthatott női vezetőkre maga körül, vagy a saját életében átélte a vezetés gyakorlatát.

A válaszadók beszámoltak arról is, hogy tudatosabbá váltak a nőkkel kapcsolatos problémák felismerésében és megfogalmazásában.

Ebből következően az önkéntes tevékenységben részt vevők a nem önkénteskedőkkel szemben nagyobb eséllyel tudnak a férfiakkal egyenlő pozíciót kivívni.

6 ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarországon és Törökországban is problémákkal kell szembenéznük a nőknek. Mindkét esetben hagyományos társadalomról beszélhetünk, ahol a konzervatív nemi szerepfelfogások a jellemzőek. Ez Törökországban azonban sokkal intenzívebb, emiatt ott a nők jobban ki vannak szolgáltatva. Szembe kell nézniük azzal is, hogy sokszor politikai eszközként használják őket, és valós igényeiket nem veszik figyelembe.

A nők és a férfiak nem csak biológiailag, hanem társadalmi szerepeikben és megítélésükben is különböznek. Míg a nők évszázadokon keresztül igen korlátozott jogokkal rendelkeztek Európában és a Közel-Keleten egyaránt, addig a férfiaknak nem kellett kiszolgáltatott és alárendelt élethelyzetekkel megküzdniük. Emiatt a nők helyzete ma is nagyobb figyelmet és törődést igényel. A nemi hovatartozásból fakadó társadalmi hátrányok felszámolására Magyarországon és Törökországban is tesznek lépéseket, ám a folyamat még nem fejeződött be. Bár a jogi alapok már megvannak, a tényleges egyenlőség a nemek között még nem valósult meg, ezt mutatja például a nők és férfiak fizetése közötti különbség vagy az üvegplafon-jelenség.

Az üvegplafon-jelenség szerint a női karrierek egy idő után megtorpannak, a nők nem jutnak feljebb a ranglétrán. Míg egy szervezet alsóbb, adminisztratív szintjein a nők többségben is lehetnek, addig felfelé, a vezető pozíciók irányába csökken a számuk. A vertikális szegregáció miatt a megfelelő képzettséggel rendelkező nők nem jutnak el a magasabb pozíciókba, a férfiak viszont igen. Ez visszavezethető az eltérő neveltetésre. Míg a fiúkat versengő, racionális, független magatartásra nevelik, addig a lányokat az alkalmazkodásra és empátiára (Licskó [2007]: 31-39. o.).

Az dolgozatom elején felvetett hipotézisem a fentiekből következően igazolódott, tehát az említett hátrányok leküzdéséért maguk a nők is tehetnek azzal, ha saját készségeiket fejlesztik, és tapasztalataikon keresztül nagyobb magabiztosságra, önállóságra tesznek szert. Az önkéntességben elsajátítható készségek a nőket jobb versenytárrá tehetik a munkaerőpiacon, és hatékonyabbá a személyes életükben.

7 FELHASZNÁLT IRODALOM

2005. évi LXXXVIII. Törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről,
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500088.TV letöltve 2011. 11. 06.

Alapvető Jogok Chartája.
http://www.eppgroup.eu/Activities/docs/charter_eu/hu.pdf letöltve 2011. November 11.

Arat, Yeşim [1994]: Women's Movement of the 1980s in Turkey: Radical outcome of Liberal Kemalism? In: Fatma Müge Göçek – Shiva Balaghi: Reconstructing Gender in the Middle East. Columbia University Press.

Bikmen, Filiz – Meydanoğlu, Zeynep [2006]: Civil Society in Turkey: An Era of Transition. Civicus Civil Society Index Country Report for Turkey. TUSEV, Isztambul.

Csicsmann László [2003]: A nők jogai az iszlám civilizációban. In: *Acta Humana* 2003/3.

Csicsmann László [2008]: Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs.

Czike Klára – Bartal Anna Mária [2004]: Nonprofit szervezetek és önkéntesek – új szervezeti típusok és az önkéntes tevékenységet végzők motivációi. *Országos Foglalkoztatási Közalapítvány Munkaügyi Tárgyú Kutatások*.
<http://www.onkentes.hu/sites/default/files/attachment/3/zarotanvegleges041215.pdf>
letöltve 2011. 11. 01.

Czike Klára – Kuti Éva [2006]: Önkéntesség, jótekonyság, társadalmi integráció. Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest.

Gáspár Gabriella [2007]: A női jogok a magyar rendi társadalomtól a Horthy-korszak végéig. In: Palasik Mária szerk.: A nő és a politikum. Napvilág Kiadó, Budapest.

Jenei György – Kuti Éva [2007]: A civil szféra szerepe a magán- és a közszféra működésének összehangolásában. *Nemzeti érdek*, I. évf. 3. szám, Budapest. 95-137.

Kalaycıoğlu, Ersin [2002]: State and Civil Society in Turkey: Democracy, Development and Protest. In: Sajoo, Amy S.: Civil Society in the Muslim World. Contemporary perspectives. I. B. Tauris Publishers. London, Anglia.

Kandiyoti, Deniz [1991]: Women, islam and the state. Macmillan Ltd. London, Anglia.

Kereszty Orsolya [2011]: Adalékok a felnőtt nők művelődésének történetéhez a dualizmus kori Magyarországon. In: *A szín – Közösségi művelődés*, 2011. augusztus.

Kondorosi Ferenc [1998]: Civil társadalom Magyarországon. Politika + Kultúra Alapítvány, Budapest. 5-60.

Licskó György [2007]: A nők a közéletben és a vezetésben. Összefoglaló a nemzetközi és hazai szakirodalom alapján. In: Palasik Mária szerk: A nő és a politikum. A nők politikai szerepvállalása Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest.

Nagy Beáta [2005]: A női civil szektor. In: Palasik Mária – Sipos Balázs: Házastárs? Munkatárs? Vetélytárs? A női szerepek változása a 20. századi Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest.

Önkéntesség Európai Éve 2011. <http://www.onkentesseg2011.hu/> letöltve 2011. 11. 08.

Putnam, Robert D – Leonardi, Robert – Nanetti, Raffaella Y [1993]: Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton University Press, Princeton.

Shukri, Shirin J. A. [1999]: Social changes and women in the Middle East. State, policy, education, economics and development. Ashgate Ltd. Hants, Anglia.

Turkey's Statistical Yearbook 2010, Turkish Statistical Institute, Ankara. http://www.turkstat.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=0&KITAP_ID=1 letöltve 2011. 11. 02.

Women in Statistics, Turkish Statistical Institute, Ankara. http://www.turkstat.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=238 letöltve 2011. 11. 02.

World Value Survey – Személyek közti bizalom. <http://www.jdsurvey.net/jds/jdsurveyMaps.jsp?Idioma=I&SeccionTexto=0404&NOID=104> letöltve 2011. 09. 05

World Volunteer Web. <http://www.worldvolunteerweb.org/tools/about-us/iyy-2001.html> letöltve 2011. 11. 08.

8 MELLÉKLETEK

1. A török önkéntesek adatai

Név	1	2	3	4	5	6	7	8
Életkor	23	20	26	21	23	29	25	31
Lakóhely	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul
Foglalkozás	Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató	Informatikus mérnök	Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató
Szervezet	Beyoğlu Gençlik Merkezi	Gençtur	Toplum Gönüllüleri Vakfı	Mavi Kalem	Toplum Gönüllüleri Vakfı	Toplum Gönüllüleri Vakfı	Toplum Gönüllüleri Vakfı	T.C. Üsküdar Hasan Tan Çocuk yuvası
Önkéntesség kezdeti életkor	21	18	23	20	16	22	19	23
Program neve	Work and Travel	EVS	EVS	Fener Kadın Danışma Noktası	Non-formal education trainings	Media education for disadvantaged children	Sexual Health Project, Dance for Life	Çocuk yuvası
Program időtartama	3 hónap	15 nap	6 hónap	1 év	Folyamatos	Folyamatos	Folyamatos	1 év
Helyszín	USA	Barcelona, Spanyolország	Leuven, Belgium	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul	Isztambul

1. A magyar önkéntesek adatai

Név	1	2	3	4	5	6	7	8
Életkor	25	26	30	34	25	27	41	27
Lakóhely	Budapest	Budapest	Budapest	Budapest	Budapest	Budapest	Budapest	Budapest
Foglalkozás	Középiskolai tanár	álláskereső	álláskereső	Közalkalmazott	egyetemi hallgató	Középiskolai tanár	Mentálhigiénés szakember	jogi könyvtáros
Szervezet	Multikultúra Egyesület	Családok átmeneti otthona	Árpád-házi Szent Margit Alapítvány	Budapest Melting Pot	Magyar Önkéntesküldő Alapítvány	Magyar Cserkészlány Szövetség	Egyesek Ifjúsági egyesület	Service Civil International
Önkéntesség kezdeti életkor	18	25	20	31	16	16	22	23
Program neve	EVS	Gyerek-foglalkozások	Fogyatékkal élők táboroztatása	Budapest Melting Pot	EVS	Magyar Cserkészlány Szövetség	Nemzetközi nyári tábor	Fogyatékkal élők segítése
Program időtartama	2 hónap	1 év	2 hét	3 év	1 év	11 év	2 hónap	1,5 hónap
Helyszín	Észtország	Magyarország	Magyarország	Magyarország	Németország	Magyarország	Írország	Franciaország

Kérdőív

1. Mi volt a fő motivációd az önkéntesség elvállalásakor?
2. Mi volt a feladatod önkéntesként?
3. Milyen tapasztalataid, gondolataid vannak a nők és férfiak közti egyenlőségről?
4. Az egyenlőség terén mit tapasztaltál az önkéntesség alatt?
5. Milyen volt a férfiak és a nők közti munkamegosztás?
6. Milyen változásokat tapasztaltál az önkéntesség után, hogyan hatott az életedre?